

ЛЕКСИЧКА ЗНАЧЕЊА ИЗВЕДЕНИЦА ОД ПРИДЕВА ПЛАВ/МОДАР

У раду се су анализиране лексеме добије у различитим процесима творбе (суфиксација, префиксација, композиција, коверзија) од придева за боју **плав** и **модар**. Новодобијене лексеме удаљавају се од основног значења боје, али занимљиво је то што визуелни утисак обојености одређене врсте, као јак мотиватор когнитивних и номинационих процеса резултира великим бројем новостворених речи где је обојеност само елемент који упућује или одређује самог референта.

Кључне речи: лексема, боја, творба речи, семантичка реализација.

Придеви **плав** и **модар** примарно означавају одређену колоритну датост². Међутим, у савременом српском језику наћи ће се у великом броју изведених, новостворених речи. У овом раду покушаћемо да сагледамо изведенице од ових придева и то с обзиром на њихову новостварену семантику. Анализа ће бити вршена на корпусу који је формиран на основу примера из Матичиног шестотомника³.

Анализа изведеница придева плав/модар обухватила је 80 лексема, и то 70 моносемантичких и 10 полисемантичких. Лексичких значења је укупно 114. Групу лексема чине лексеме добијене различитим типовима творбе. Овом приликом дат је преглед значења за лексеме плав, -а, -о и модар, модра, модро, оба ова придева третирају се, у овом делу раду, равноправно, као ознаке за плаву боју.

І Именице:

А. Именице које означавају плаву боју:

плаво⁴ с плаветнило, модрина (РМС IV, 445);

¹ mirjana.ilic@filfak.ni.ac.rs

² Утисак светлине или тамнијег колорита за прилике ове анализе је од секундарног значаја.

³ Речник српскохрватског књижевног језика I-VI, Матица српска, Нови Сад, 1967–1976

⁴ Од придева плаво конверзијом добија се именица са значењем неког простора у коме

плавѐтнѝло с плава боја; нијанса те боје; плаво пространство, површина (мора, неба, ваздуха). - Плаветнило његових очију било је потамнело; Кроз (облаке) провиди се плаветнило далеких планина; Кроз вршике дрвећа назирало се плаветнило неба; У сјају сунца прелијевају се (ледени брегови) најдивнијим плаветнилом и зеленилом (РМС IV, 445);

плавѐтнѝст, **-ости** ж стање или особина онога што је плаветно (РМС IV, 445);

мѝдрило⁵ модрина - Тамно руменило и модрило још није сашло са њезина лица; На тамном модрилу неба појави (се) вечерњача (РМС III, 410);

плавѝло с плаветнило. - Гледали су плавило кућног дима; Море се веома примирило: свуда на њему исто бледо плавило (РМС IV, 445);

модрѝна ж оно што оставља утисак модре боје, модра боја, модра површина, затворено плаветнило, модрило - Пробија модрина кроз прозоре и ломи се са светлошћу свеће; Дубоком небеском модрином плове ... облаци (РМС III, 410);

плавѝна ж в. плавило. - И виде (поток) небо у плашту плавине ... и виде гору у сјају ведрине (РМС IV, 445);

плавѝћа ж својство овога што је плаво; плава боја. - Осмјехну се задовољна контрастом своје бакарне коже, загаситог зеленила очију и плавоће вѝтица (РМС IV, 446).

A2. средство за бојење модром бојом, плавило:

мѝдрило с - Кошуља је толико умочена у модрило ... да се плави као чивит (РМС III, 410);

A3. модра (у атрибутској служби):

мѝдрица ж - На њу једа од свиле и модрице (РМС III, 411);

A4. модрина:

мѝдрѝст и **мѝдрѝст**, **-ости** ж (РМС III, 411);

A5. особина или стање онога што је плаво, плавоћа:

плавѝст⁶, **-ости** ж - Гледао (сам) плавост очију твојих шутећи (РМС IV, 446);

A6. модрикаста површина (необ.):

мѝдрика ж - По бледим модрикама далеких планина ... блеште врхови и стране планинске (РМС III, 410);

A7. покр. део мора где се почне губити видљивост дна:

мѝдрац⁷ м (РМС III, 410);

доминира плава боја, који је доминантно плав (плаветнило, модрина).

⁵ У значењу плав јављају се придеви: **плав**, **-а**, **-о** и **модар**, **-а**, **-о**.

⁶ Суфикс **-ост** је изузетно продуктиван у српском језику и он има само једну функцију – поименичавање придева, међутим, само мали број придева за боје гради именице са њим.

⁷ Деривати **зеленац** : **модрац** са суфиксом **-ац** граде исто значење, а то је вероватно потпомогнуто чињеницом да се зелена и плава у спектру додирују и да се каткад врло тешко одредити код њихових нијанси припадност једној односно другој боји.

А8. плав:

плавѹнац, -нца м песн. (у атрибутој служби уз им. ваздух) - Он (мужјак рода) је (женку) води у сјајно море ваздуха плавунца... у поезији чаробника сунца (РМС IV, 446).

Б. Изведенице које означавају нешто што се може класификовати по боји или визуелном утиску који дата боја производи;

Називи који се односе на човека:

Б1. човек плавих, светложутих власи:

плавѹшан⁸, -а̀на м = плавушац, плавокос човек. - Поучава је у (клавиру) млад, блед плавушан (РМС IV, 446);

плавѹшац, -шца м = плавушан. - Плавушац га устрпљиво слушаше (РМС IV, 446);

плавко м - Настави плавко (приповиједати) принесав рупчић на уста (РМС IV, 445);

плавѹња м - Споменуо се ... презимена оног плавоње (РМС IV, 446);

плавѹкосић м плавокос мушкарац. - Нитко не пита ... ни онога плавокосића за те старе историје (РМС IV, 446);

Б2. плавуша женска особа плаве, светложуте косе:

плавѹша ж - Ту се нагонило двоје дјече: мала румена плавуша и чврст, буцмаст дјечак; По жени, високој и гиздавој плавуши, ослањао се на одличне везе (РМС IV, 446);

плавѹјка⁹ ж - Аница беше крупна и здрава плавојка; Измјењујем с плавојком насмијане погледе (РМС IV, 446);

плавка ж плавојка. - Лијепа дјевојка ... типа сјеверњачких плавка. (РМС IV, 445);

плавкиња ж плавојка (РМС IV, 445);

Б3. модра мрља на телу од подлирене, скупљене крве услед удара, убоја:

мѹдрица ж - На образу му остале четири дебеле модрице; Још и сада имам модрице на рукама и на леђима (РМС III, 411);

мѹдрика ж модар траг, модрица - На телу остављају чиреви смежуране модрике (РМС III, 410);

мѹрина ж модрица (РМС III, 410);

помѹдрелѹст, -ости ж својство или стање онога што дие помѹдрело (РМС I, 970);

⁸ Када се плава боја односи на човека, па и на животињу, она заправо има значење, пре свега, светао, светле боје (човек је светле путе, светле, жућкасто-смеђе косе, светле боје очију).

⁹ Суфикс **-ојка** јавља се код женских имена типа **Радојка, Станојка**, али своје право значење остварује у речима типа: **лепојка, плавојка**, тј. женске особе која као једну од доминантиних, поседује особину изражену у творбеној основи.

Б4. врста модре женске хаљине:
мѡдрина ж покр. (РМС III, 410);

Називи који се односе на животиње:

Б5. коњ светле длаке;

плàвац и **плàвац**, -вца м покр. коњ плаве длаке (РМС IV, 444);

Б6. во светле длаке:

плàвоња м - Упрегну румца и плавоњу (РМС IV, 446);

плàвота¹⁰ м плавоња (2). - Негдје зеко за плавотом риче (РМС IV, 446);

Б7. крава светле длаке:

плàвуља ж (РМС IV, 446);

плàвка ж крава светле жућкасте длаке. - Вукао (сам) нашу ... кравицу плавку (РМС IV, 445);

плàвѡјка ж плавка - Довукоше отад и син ... дарове с кравом плавојком (РМС IV, 446);

Б8. врста птице:

мѡдрāк¹¹, -āка м зоол. в. модрокос (РМС III, 410);

плàвица ж покр. сеница. - Сјеница ... се код нас у неким крајевима зове плавица, плавић, плавка (РМС IV, 445);

плàвка ж б. зоол. покр. в. сеница (РМС IV, 445);

модруљица ж зоол. врста сенице модре боје *Parus coeruleus* (РМС III, 411);

модрѡвљка ж зоол. врста славуја *Luscinia suezica* (РМС III, 411);

мѡдрокѡс м зоол. врста коса *Monticola cyanaea* (РМС III, 411);

Б9. врста рибе:

мѡдрāк, -āка м зоол. врста рибе модрикасте боје *Maena vulgaris* (РМС III, 410);

мѡдрāш, -āша м зоол. модрак (РМС III, 410);

Б10. врста лептира:

мѡдрāк, -āка м зоол. врста лептира *Lycena icarus* (РМС III, 410);

Б11. врста медузе:

модруљица ж зоол. *Cyanea capillata* - Морски клобуци и модруљице лебдјели (су) под тим клобуком (РМС III, 411);

Називи који се односе на биљке:

¹⁰ За суфикс **-ота**¹ проф. Клајн (Клајн 2002) наводи да постоје два, један **-ота**² који је (према Бошковићу) постојао још у прасловенском са којим се од придевских основа граде апстрактне именице и други који је ненаглашен (за разлику од претходног који је увек наглашен), мушког је рода и налазимо га код хипокористика типа: Благота, Живота, Михота и сл.

Суфикс **-ота**² је мушког рода и другог порекла, он је ненаглашен за разлику од претходног, женског, који је увек наглашен. Суфикс **-ота**² налазимо као својеврсни хипокористик код личних имена мушког рода типа: Благота, Вукота и сл. Проф. М. Стевановић наводи и изведенице мушког рода типа: мркота (во мрке длаке), вранота (црн во).

¹¹ Суфикс **-āк** првенствено се додаје на придевске основе, а изведеница означава биће или предмет који поседује особину изражену придевом.

Б12. назив за биљку плавог цвета:

мòдрац м бот. в. различак. (РМС III, 410);

плàвица ж бот. в. различак *Centaurea cyanus* (РМС IV, 445);

плàвун¹², -уна м бот. в. пречица (РМС IV, 446);

плавèтнѝк, -ѝка м бот. биљка плаветна цвета из пор. уснатица; кадуља (РМС IV, 445);

плàвомѝље и **плавòмѝље** с бот. в. поточница, споменак *Myosotis*. - Плавомѝља пуне руковети на крило Анки проспе (РМС IV, 446);

Б13. врста винове лозе:

плàвка ж агр. врста винове лозе и грожђе од ње (РМС IV, 445);

плàвац и **плàвац**, -вца м врста тамноплавог грожђа (РМС IV, 444);

Б14. врста шљиве:

плàвка ж плава, модра шљива. - Свјетлоплаве јој очи помодреле као шљиве плавке (РМС IV, 445);

Б15. врста гљиве:

модрѝкача ж бот. врста гљиве *Tricholoma nudum* - Ово је вргањ ... Пази ... модрикаче. Врви шума од њих (РМС III, 410);

Остало:

Б16. плави камен, витриол:

плавèтња̀к, -а̀ка м покр. (РМС IV, 445);

Б17. врста црног вина:

плàвац и **плàвац**, -вца м врста јаког црног вина - Два пријатеља су наручила плавца (РМС IV, 444);

Б18. нешто што није плаве боје:

модрапèрла ж тал. покр. седеф. -Овдје код адвоката изгубила је она од своје жестине, јер је и сељак уздао напраситост у овом салону од попуцане модраперле (РМС III, 410);

плàвило с 2. средство за белење рубља (РМС IV, 445).

II Придеви:

А1. придев са значењем боје:

плàветан¹³ и **плавèтан**, -тна, -тно плав. - Плаветно им је рухо, плаветне капе, плаветна покривала коња; Авиони ... под плаветним небом јуре; Иза шума иза зора плаветних... румена се зора дигла већ; ... однесоше сељаци кући ... у лицу (је био) модар, усне плаветне.. (РМС IV, 444);

---

¹² Стари словенски суфикс **-ун** среће се код једног броја изведеница архаичног карактера. Углавном су те, малобројне изведенице, настале од именичких и глаголских основа.

¹³ Проф. Клајн објашњава пример плаветан као: плав + -етан, наводећи овај суфикс у групи са оним придевским суфиксима за које постоје само по један пример за потврду (Клајн 2003: 253).

А2. придев којим се означава нијанса или ослабљени визуелни ефекат боје:

мѡдраст, -а, -о модрикав, модрикаст. - Под очима прелази та бјелина у жуткасту боју, која се слијева у модрасту под ... дугим трепавицама (РМС III, 410);

мѡдрикав и **мѡдрикаст**, -а, -о који има нијансу модре боје, у малој мери модар, модрост. - Стајасмо при модрикавој светлости буктиње; У залеђу дижу се модрикасте планине (РМС III, 410);

мѡдричав и **мѡдричаст**, -а, -о модрикаст. - Мирише поље, превлачено модричастом јутарњом измаглицом (РМС III, 411);

плѡвичаст, -а, -о мало плав, плавкаст, плаветникаст. - чекали су у плавичастом сумраку; Јутра су откривала плавичасти брдовити предео, далек и једнолик (РМС IV, 445);

плѡвкаст, -а, -о понешто плав. - Видео си плавкасто ... девојче. Плавкаста мјесечина стере се далеко; Соба је испуњена плавкастим димом (РМС IV, 445);

плѡвчаст, -а, -о плавичаст. - На столској плочи ... давно се истрла плавчаста боја (РМС IV, 447);

плавенкаст, -а, -о који прелази у плаву боју, који је плаве нијансе, који је понешто плав. - Око чамца је ... плава језерска вода, у коју далеко вид продире, а где он изда, настају оне плавичасто-црвенкасте дубине (РМС IV, 444);

мѡдрушаст и **мѡдрушкаст**, -а, -о в. модрикаст. - Модрушаста тама, као дебео, тежак застор свила јој се пред очи; Ноћ је лака, свијетла, са тамно модрушкастим дугим сјенама (РМС III, 411);

плѡвушав, -а, -о = плавушаст и плавушкаст мало, понешто плав, плавичаст, плавуљав. - Јеша је омален плавушав човек са бледим лицем; Плавушаво је било (небо) и пуно звијезда (РМС IV, 446);

плѡвушаст, -а, -о = плавушав. - Гледала је срдито у плавушасто момче. (РМС IV, 446);

плѡвушкаст, -а, -о = плавушав. - На души овога високога плавушкастог младића ... лежи бар једно убиство (РМС IV, 446);

мѡдруљав¹⁴ и **мѡдруљаст**, -а, о модрикаст. - Кроз ... модруљави мекани дим кафански гледам живот; Зора упреде у све отворе прамење модруљасте свјетлости (РМС III, 411);

плѡвуљаст, -а, -о мало, понешто плав, плавушаст. - Измеђ шума тмасних и језера плавуљастих ко ступови ничу до неба (сњезници) (РМС IV, 446);

А3. сложени придеви са значењем нијансе:

мѡдро- као први део сложених придева показује да у основној боји

¹⁴ Суфикс -уљаст јавља се у дугуљаст са значењем приближног облика. Уз придеве за боје среће се у деминутивним облицима типа: модруљаст, сивуљаст, шаруљаст и сл.

означеној другим делом сложенице има нијанса модре боје или да је оно што је означено именичком основом у другом делу сложенице модре боје: модрозелен, модросив и сл; модроног, модроок и сл. (РМС III, 411);

модрикасто- као први део сложених придева означава да у основној боји исказаној другим делом сложенице има мало модрих тонова, модре нијансе: **модрикастобео**, **модрикастоцрвен** итд. (РМС III, 410);

плаво- као први део придевских сложеница показује да је други (понекад окрњени, скраћени) део именице или придева плаве, светложуте боје: плавокос, плавоок, плавогрив (РМС IV, 446);

плавомаслинаст, **-а**, **-о** плав са маслинастом нијансом. - Тури обије руку у плавомаслинасте инфантеријске чакшире (РМС IV, 446);

плавосив¹⁵, **-а**, **-о** плав са сивом нијансом. - Крзно јој (поларној лисици) ... је преко лета плавосиво (РМС IV, 446);

Б1. особина човека који има неку светлу пут:

плавòпут, **-а**, **-о** који је плаве пути. - Он је био плавокос, плавопут (РМС IV, 446);

Б2. особина човека који има косу, браду светле боје;

плавòкос, **-а**, **-о** који је плаве, светложуте косе. - Викну од другог стола одебео плавокос Загорац румена лица; Последњи је искочио на обалу плавокоси Марко (РМС IV, 446);

плавòбрад, **-а**, **-о** који је плаве, светложуте браде. - Све неки ... плавобради, жутобради, пегави (РМС IV, 446);

Б3. особина човека који има светло или тамноплаве очи:

плавòок и **плавоок**, **-а**, **-о** који је плавих очију. - Александар ... плавоок и плавокос, ванредно лепог стаса. Највеселија од свих је плавоока ... Софија (РМС IV, 446);

модрòок, **-а**, **-о** који има модре, плаве очи. - Модрооки првенац леп је као ... луткица (РМС III, 411);

модрòвид, **-а**, **-о** неодом. модар. - Очи су му биле модровиде (РМС III, 411);

Особине које се односе на човека:

Б4. особина човека који има неки део тела плаве, модре боје:

модрòрук, **-а**, **-о** који има модре руке. - Истиснув љуту псовку, окренуше се модруруки грички стражари (РМС III, 411);

модрòног, **-а**, **-о** који има модре ноге. - (Летела су) небројена јата великих модроногих препелица (РМС III, 411);

Б5. особина човека који је племенитог порекла:

модрòкрван, **-вна**, **-вно** ир. који је модре крви, који је племићког, аристократског порекла. - Дјеца каквог грофофског развратника лансирала би гласине о свом ... модрокрвном подријеклу (РМС III, 411);

¹⁵ Нап. На и је дугосилазни акценат у: плавосив.

Особине које се односе на животиње:

Бб. особина животиње која има неки део тела плаве, модре боје:

модрореп, -а, -о који има модар реп. - Модрорепе птице ... длановима топлим милујем и гријем (РМС III, 411);

Остало:

модраперласт, -а, -о који је од модраперле, седефаст. - Зврнцају ... модраперласрим круницама (РМС III, 410).

III Глаголи:

A1. постајати плав:

плавети, -**вѣм**, ијек. плавјети, несврш. - Од преостале четворице двојица су умирала, гушила се и плавјела; Звездано небо почиње да плави.. (РМС IV, 444-445);

плавјети, -**вѣм**, ек. плавети (РМС IV, 445);

модрети, - **рѣм** несврш. постајати модар. - Гледа како јој модри лице (РМС III, 410);

A2. бити модар, плав:

модрети се - Испод жуте коже модрела се усирена, непомична крв; Давно невиђени азури оштро су се модрели (РМС III, 410);

плавети се истицати се, издвајати се својом плавом бојом. - Та су се брда у долини плавела; Дању се небо гдјегдје плавјело између бијелих трака (РМС IV, 444-445);

A3. чинити плавим, модрим:

плавити¹⁶, **плавѣм** несврш. чинити плавим (РМС IV, 445);

модрити, -**ѣм** несврш. I. чинити модрим, бојити у модро. - (Дјеци) вјетар модри помокрене гњате (РМС III, 410);

A4. постојати модар:

модрити, -**ѣм** несврш. постајати модар. - Шљиваров црвени нос у Томашевој крчми почео (је) модрити (РМС III, 410);

A5. плавети се:

плавити се - Поврх кућних врата плавила се чудна биљка; Далеки ви-дици плавили су се (РМС IV, 445);

A6. бити модар, одавати од себе модрину:

модрити се - Мој поглед губио се ... у плаветнилу јутарњега неба што се модрило (РМС III, 410).

A7. прати у плавилиу:

плавити, **плавѣм** несврш. Праља плави рубље (РМС IV, 445);

¹⁶ И још једна напомена, опозиција краткосилазни наспрам краткоузлазног акцента је диференцијална црта који одваја хомографе, глагол са значењем потопити наспрам глагола који има значење учинити плавим: **плавити** : **плавити** = потапати, поплавлјивати : чинити плавим.

A8. почети плавети, добити плаву боју (о шљивама и др.), засијати, засветлети (о небу):

заплавети (се), **-вїм** (се) свр. (PMСJ, 409);

A9. учинити плавим, обојити у плаво, плавичасто:

заплавити, **заплавїм** свр. (PMСJ, 409);

A10. постати плав:

поплавети, **-вїм** свр. (PMСJ, 973);

A11. учинити плавим:

поплавити, **поплавїм** свр. (PMСJ, 973);

A12. постати модар, добити моду боју у лицу:

помодрети, **-рїм** свр. (PMСJ, 970);

A13. учинити модрима:

помодрити, **помодрїм** свр. (PMСJ, 970).

IV Прилози:

A1. прилог:

модро прил. у модрој боји. - Она је живјела ... у модро офарбаној кућици (PMС III, 411);

плаво прил. (комп. плавлѣ и плавлѣ) плавом бојом, у плавој боји: ~ обојен (PMС IV, 445).

A2. изведени прилог са ослабљеним дејством:

модрикасто прил. с нијансом модре боје, у малој мери модро - Отвореносиви и модрикасто бојадисани зидови помажу ширењу светлости (PMС III, 410);

модруљасто прил. с модрим нијансама, плавичасто. - Море је тихо и модруљасто блиједо (PMС III, 411).

V Лексеме добијене граматичком творбом:

A1. глаголске именице од **модрити**:

модрѣње с гл. им. од модрети (се) и модрити (се) (PMС III, 410);

A2. глаголске именице од **плавити**, **плаветнети се**:

плавлѣње с гл. им. од плавети (се), плавити (се) и плавјети (се) (PMС IV, 445);

плаветњѣње с гл. им. од плаветнети, плаветнети се и плаветњети (PMС IV, 445);

A3. деминутив од **плавојка**:

плавѣјчица ж дем. од плавојка. - Милица, питома плавојчица ... у дугу се дану не смирује (PMС IV, 446);

A4. присвојни придев:

плавѣјкин, **-а**, **-о** који припада плавојки (PMС IV, 446).

	Укупан број лексичких значења	Процент заступљености	Процент изведеница са значењем боје	Процент изведеница са значењима која се односе на животиње	Процент изведеница са значењима која се односе на биљке
Именице	59	51,75%	(15) 25,42%	(16) 27,11%	(9) 15,25%
Придеви	29	25,43%	(19) 65,51%	(1) 3,44%	-
Глаголи	17	14,91%	(17) 100%	-	-
Прилози	4	3,50%	(4) 100%	-	-
Граматичка деривација	5	4,38%	(3) 60%	-	-
Укупно	114	99,97%	(58) 50,87%	(17) 14,91%	7,89%

Уколико посматрамо са семантичког аспекта, можемо запазити следеће:

1. основно значење боје, колоритне датости задржава се код мањег броја изведених именица, глагола, придева и прилога (**плав**о с плаветнило, модрина (РМС IV, 445); **плав**етнило с плава боја; нијанса те боје; плаво пространство, површина (мора, неба, ваздуха). У сјају сунца прелијевају се (ледени брегови) најдивнијим плаветнилом и зеленилом (РМС IV, 445); **плав**ити, **плав**џи несврш. чинити плавим (РМС IV, 445); **модра**ст, **-а**, **-о** модрикав, модрикаст. - Под очима прелази та бјелина у жуткасту боју, која се слијева у модрасту под ... дугим трепавицама (РМС III, 410); **модро** прил. у модрој боји. - Она је живјела ... у модро офарбаној кућици (РМС III, 411) итд);

2. код највећег броја новодобијених лексема боја је разликовно средство, где се помоћу ње биће, биљка или предметност означава, обележава, разликује од осталих таквих бића, биљака или предметности сличне или исте класе: **модри**кача ж бот. врста гљиве *Tricholoma nudum* - Ово је врагањ ... Пази ... модрикаче. Врви шума од њих (РМС III, 410); **плав**ац и **плав**ац, **-вца** м врста јаког црног вина - Два пријатеља су наручила плавца (РМС IV, 444); **модро**реп, **-а**, **-о** који има модар реп. - Модрорепе птице ... длановима топлим милујем и гријем (РМС III, 411); **модра**ц м бот. в. различак. (РМС III, 410) и сл.

Дакле, у новоствореним речима, без обзира на то којим су начином творбе добијене, боја престаје бити боја и значи нешто друго, она даљу способност номинације задржава на основу визуелног утиска који производи. То је тип чулног утиска који оставља дубок траг у менталној сфери и самим тим налази свој простор и у језичким реализацијама.

Литература

Aitchison 1987: Jean Aitchison, *Words in the mind*, London.

Ајдачић 2007: Дејан Ајдачић, *Боје у народној поезији*, Пројекат Растко, www.rastko.org.rs

Бабић 1986: Стјепан Бабић, *Творба ријечи у хрватском књижевном језику*, Дјела

ЈАЗУ, Загреб.

- Wierzbicka 1990: Anna Wierzbicka (Vjezbicka), *The Meaning of Color Terms: Semantics, Culture, and Cognition*, *Cognitive linguistics* 1, 99-150.
- Гортан-Премк 2004: Даринка Гортан-Премк, *Полисемја и организација лексичког система у српском језику*, Завод за уџбенике Београд.
- Грицкат 1961: Ирена Грицкат, *Прилози и њихов однос према придевима и придевским значењима*, НЈ XI/3-4, 69-80.
- Грицкат 1990: Ирена Грицкат, *Описни и односни придеви*, НЈ XXVIII, 214-223.
- Драгићевић 2003: Рајна Драгићевић, *Механизми настајања секундарних значења лексема*, Српски језик, VIII/1-2, Београд, 221-231.
- Драгићевић 2007: Рајна Драгићевић, *Лексикологија српског језика*, Завод за уџбенике Београд.
- Ивић 1996: Милка Ивић, *О изразима плав и модар*, ЈФ.
- Ивић 2001: Милка Ивић, *О метафоричним екстензијама назива за боје*, Кодови словенских култура, Београд.
- Клајн 2003: Иван Клајн, *Творба речи у савременом српском језику I и II*, Матица српска, Завод за уџбенике, Институт за српски језик, Београд.
- Поповић 1991: Људмила Поповић, *О семантици назива за боје у руском, украјинском и српском фолклору*, Зборник Матице српске за славистику, Нови Сад, 41, 149-154.
- Радић 1997: Првослав Радић, *О деривационом аспекту речничког богађења (нормативистички приступ)*, *Језик данас* I, 22-24.
- Рафаели 2004: Ида Рафаели, *Однос стурктуралне семантике према когнитивној*, *Сувремена лингвистика*, Загреб, 58-59, 67-92.
- Шипка 1998: Данко Шипка, *Основи лексикологије и сродних дисциплина*, Матица српска, Нови Сад.

Mirjana K. Ilić

LEXICAL MEANINGS OF THE DERIVATIVES OF THE ADJECTIVE PLAV/MODAR (BLUE/AZURE)

The paper analyses the lexemes derived (by the processes of suffixation, prefixation, composition, conversion) from the colour adjectives *plav* (blue) and *modar* (azure, light blue). The meanings of the newly formed lexemes are not so close to the original meaning of the colour adjectives, yet, the visual impression of a definite colour, being very powerful in motivating cognitive and nomination processes, results in a great number of newly-formed words in which the colour represents only an element which indicates or determines the referent itself.

Key words: lexeme, colour, derivation, semantic realisation.

